

Benchmark tarieven en bezetting sportaccommodaties

**Rapport
Gemeente Utrecht**

INHOUD

HOOFDSTUK 1	WAAROM DEZE BENCHMARK?	2
1.1	Aanleiding	2
1.2	Opzet	2
HOOFDSTUK 2	RESULTATEN	3
2.1	Algemeen	3
2.2	Tarieven	7
2.3	Bezetting van sportaccommodaties	12
HOOFDSTUK 3	CONCLUSIES EN IMPLICATIES	14
3.1	Tarieven	14
3.2	Bezetting en verplaatsing	14
BIJLAGE 1	VRAGENLIJST	16

Hoofdstuk 1

Waarom deze benchmark?

1.1 Aanleiding

Bij de bespreking van de Voorjaarsnota 2013 van de gemeente Utrecht is de verhoging van tarieven voor de gemeentelijke sportaccommodaties aan de orde gesteld. Zowel in de commissie Stad en Ruimte als in de commissie Mens en Samenleving zijn vragen gesteld bij het voornemen om de huurtarieven te verhogen. De aandacht gaat daarbij vooral uit naar twee aspecten van eventuele huurverhogingen: de hoogte van de (nieuwe) tarieven in vergelijking met andere gemeenten (G5 en regio), en de mogelijkheid voor Utrechtse verenigingen om uit te wijken naar sportaccommodaties in de directe omgeving (randgemeenten).

Naar aanleiding van deze besprekingen is door de wethouders van Ruimte (Isabella) en Sport (Spigt) toegezegd een benchmark uit te voeren. De benchmark moet inzicht geven in hoe de bezetting van de sportaccommodaties en de tarieven zich verhouden tot de omliggende gemeenten en hoe de tarieven zich verhouden tot die van andere grote steden. De resultaten van de benchmark moeten beschikbaar zijn voordat de Voorjaarsnota 2014 wordt behandeld, om zo een gefundeerd besluit te kunnen nemen over de aanpassing van huurtarieven voor Utrechtse sportaccommodaties.

1.2 Opzet

Recent zijn er meerdere onderzoeken uitgevoerd naar de bezetting en tariefstelling van sportaccommodaties. Zo heeft de UVO een eigen doorlichting uitgevoerd naar de exploitatie van sportaccommodaties in Utrecht, is bijvoorbeeld door Sportservice Midden Nederland een vergelijking gemaakt van tarieven in de regio en is er voor de gemeente Rotterdam een onderzoek uitgevoerd (waaraan de gemeente Utrecht ook heeft meegewerkt) naar de spankracht van sportverenigingen om te bepalen of zij een voorgenomen huurverhoging zouden kunnen dragen. De resultaten van deze onderzoeken bevatten veel van de informatie die noodzakelijk is voor deze benchmark en worden daarom meegenomen.

Daarnaast is een vragenlijst ontwikkeld die aan alle randgemeenten (De Bilt, Stichtse Vecht, Nieuwegein, Houten, Bunnik en Zeist) is verstuurd met het verzoek deze ingevuld te retourneren. De vragenlijst is als bijlage 1 opgenomen in deze rapportage. Op de gemeente Zeist na hebben alle gemeenten de vragenlijst grotendeels ingevuld. Ontbrekende gegevens zijn waar mogelijk via de eerdergenoemde onderzoeken of via openbare websites (sportopdekaart.nl) achterhaald. Op basis van de gegevens van de vragenlijst en eerder uitgevoerde onderzoeken is een analyse gemaakt voor deze benchmark. De herkomst van de gegevens, veelal dus opgaven vanuit andere gemeenten, maakt dat conclusies op basis van deze gegevens met voorzichtigheid moeten worden getrokken.

Hoofdstuk 2

Resultaten

2.1 Algemeen

De gemeente Utrecht beschikt over een breed aanbod aan sportaccommodaties, voor zowel binnen- als buitensporten. In deze benchmark zijn niet alle soorten sportaccommodaties meegenomen. De reden hiervoor is dat een aantal specifieke soorten sportaccommodaties al een goed beeld geeft van de verhouding tussen de gemeente Utrecht enerzijds en de randgemeenten en G5-gemeenten anderzijds. Daarnaast geldt dat het merendeel van de sporters gebruikmaakt van een beperkt aantal sportaccommodaties en ten slotte is de vergelijkbaarheid van meer speciale sportaccommodaties (zoals bijvoorbeeld een wielervedbaan) lastig, aangezien niet iedere gemeente over een dergelijke voorziening beschikt. Voor deze benchmark is daarom een beperkt aantal sportaccommodaties onderzocht. Tabel 1 geeft daarvan een overzicht.

Zoals bekend is het aantal inwoners van de gemeente Utrecht lager dan het gemiddelde aantal inwoners van de G5-steden (zie tabel 1); Amsterdam, Rotterdam en Den Haag hebben meer inwoners dan Utrecht, alleen Eindhoven heeft minder inwoners. Wat betreft sportdeelname van inwoners zijn voor Nederland gemiddeld percentages van rond de 60% bekend. Dat betreft dan vaak het aantal mensen dat voldoet aan de RSO-norm.¹ Aangezien niet iedere gemeente (twee)jaarlijks een onderzoek naar de sportdeelname uitvoert conform deze RSO-norm, zijn vergelijkingen tussen gemeenten lastig te maken. Daarom is ervoor gekozen om het percentage inwoners dat lid is van een sportvereniging op te nemen in tabel 1 (bron: sportopdekaart.nl). Uit deze tabel komt het landelijke beeld duidelijk naar voren: in grote steden blijft de sportdeelname achter ten opzichte van kleinere gemeenten. De redenen hiervoor liggen in het gemiddeld lagere opleidingsniveau van de inwoners in grote steden (lager opgeleiden sporten minder vaak dan hoger opgeleiden) en in de bevolkingssamenstelling (in grotere steden woont relatief weinig jeugd, en juist jeugd doet veel aan sport). Wel valt op dat in de gemeente Utrecht ten opzichte van het gemiddelde van de G5 een groot percentage inwoners lid is van een sportvereniging. Een verklaring hiervoor kan liggen in het feit dat Utrecht ten opzichte van het gemiddelde van de G5 een relatief jonge bevolking kent (veel jeugd en relatief veel studenten) en een hoog gemiddeld opleidingsniveau.

De inwonersaantallen (en het percentage sporters daarvan) hebben invloed op het aantal (gemeentelijke) sportaccommodaties. Utrecht loopt in absolute zin qua binnensportaccommodaties 'in de pas': het aantal accommodaties ligt over het algemeen iets onder het gemiddelde van de G5. Relatief gezien beschikt Utrecht over meer binnensportaccommodaties dan de G5, zoals in tabel 1 en figuur 1 is weergegeven (aantal inwoners per sportaccommodatie).

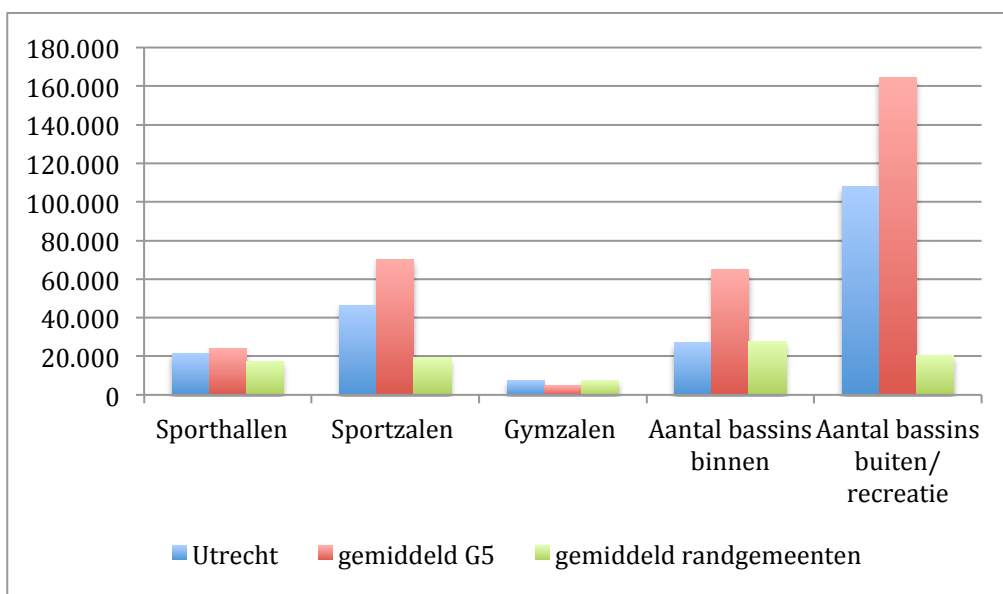
¹ RSO-norm: Richtlijn Sport Onderzoek: minimaal eenmaal per maand bewegen.

Randgemeenten hebben wat betreft de sporthallen en sportzalen relatief de meeste accommodaties; daar ligt het aantal inwoners per accommodatie het laagst.

Tabel 1 Overzicht aantal inwoners, sporters en binnensportaccommodaties

	Utrecht	gemiddeld G5	gemiddeld randgemeenten
Aantal inwoners			
absoluut aantal inwoners	324.000	493.000	48000
percentage sporters*	24,60%	19,36%	35,58%
aantal binnensportaccommodaties			
Sporthallen	15	20,4	2,75
Sportzalen	7	7	2,5
Gymzalen	43	102,5	6,5
aantal inwoners per sportaccommodatie			
Sporthallen	21.600	24.167	17.455
Sportzalen	46.286	70.429	19.200
Gymzalen	7.535	4.810	7.385
Aantal zwembaden			
Aantal bassins binnen	12	7,6	1,75
Aantal bassins buiten/ recreatie	3	3	2,33
totaal aantal m3	4610	4610	525
aantal inwoners per zwembassin			
Aantal bassins binnen	27.000	64.868	27.429
Aantal bassins buiten/ recreatie	108.000	164.333	20.571

*bron: sportopdekaart.nl

Figuur 1 Aantal inwoners per binnensportaccommodatie

Opvallend zijn het hoge gemiddelde aantal gymzalen binnen de G5 (met dus een zeer laag aantal inwoners per gymzaal, zie figuur 1). Dit wordt vooral veroorzaakt door de gemeente Amsterdam, waar alle gymzalen worden meegeteld. In veel andere gemeenten is het gebruikelijk om de gymzalen die in eigendom en beheer van de scholen zijn niet mee te rekenen, aangezien deze gymzalen ook niet allemaal beschikbaar zijn voor gebruik door sportverenigingen.

Een tweede punt betreft het aantal zwembassins (een zwembad kan over meerdere bassins beschikken) in Utrecht; dit ligt vele malen hoger dan het gemiddelde van de G5 (zie tabel 1). Naast de rijke zwemtraditie in Utrecht en de aanwezigheid van een NTC² voor waterpolo heeft het feit dat sommige gemeenten zwembaden buiten beschouwing laten die extern worden geëxploiteerd (zoals in Rotterdam, Amsterdam en bijvoorbeeld Nieuwegein) ook invloed op dit cijfer. Logischerwijs (gelet op inwonersaantallen) blijft het aantal zwemsportaccommodaties in de randgemeenten ver achter bij de aantallen van de gemeente Utrecht.

In relatieve zin valt het hoge aantal zwembassins (binnenzwembaden) in Utrecht wederom op: het aantal inwoners per zwembassin is erg laag vergeleken met de G5, en is zelfs vergelijkbaar met het aantal inwoners per zwembassin in de randgemeenten. Algemeen wordt aangenomen dat een laag aantal inwoners per zwembad minder efficiënt is: de capaciteit van het zwembad ligt dan vaak hoger dan het aantal gebruikers, waardoor er geen optimaal gebruik is van de beschikbare bassins.

Bij de buitensportaccommodaties valt het hoge aantal kunstgrasvelden voor voetbal in de gemeente Utrecht op (zie tabel 2 en figuur 2): het gemiddelde van de G5 ligt lager dan het aantal kunstgrasvelden in Utrecht, wat zich vertaalt in een beperkt aantal inwoners per veld (figuur 2). De investeringen die de gemeente heeft gedaan in kunstgras in het verleden zijn hierin zeer duidelijk terug te zien. Het totale aantal voetbalvelden ligt redelijk in lijn van de G5: het aantal natuurgrasvelden ligt lager dan gemiddeld, wat een iets hoger aantal inwoners per veld tot gevolg heeft (figuur 2). Verder valt op dat voor korfbal relatief weinig accommodaties beschikbaar zijn in de gemeente Utrecht. Dit leidt (theoretisch) tot een hoge druk per veld. Een verklaring hiervoor kan liggen in het feit dat er relatief veel mensen uit Utrecht bij verenigingen in randgemeenten spelen. Bij hockey is dit fenomeen ook bekend, maar het totale aantal hockeyaccommodaties in Utrecht ligt redelijk in lijn met het aantal in andere grote steden (iets lager dan gemiddeld in de G5, maar met minder inwoners). In figuur 2 zijn de vergelijkingen voor korfbal, honkbal en hockey natuurgras buiten beschouwing gelaten. Deze sportaccommodaties worden feitelijk door relatief weinig inwoners gebruikt, maar leiden tot zeer hoge theoretische aantallen, zoals is te lezen in tabel 2.

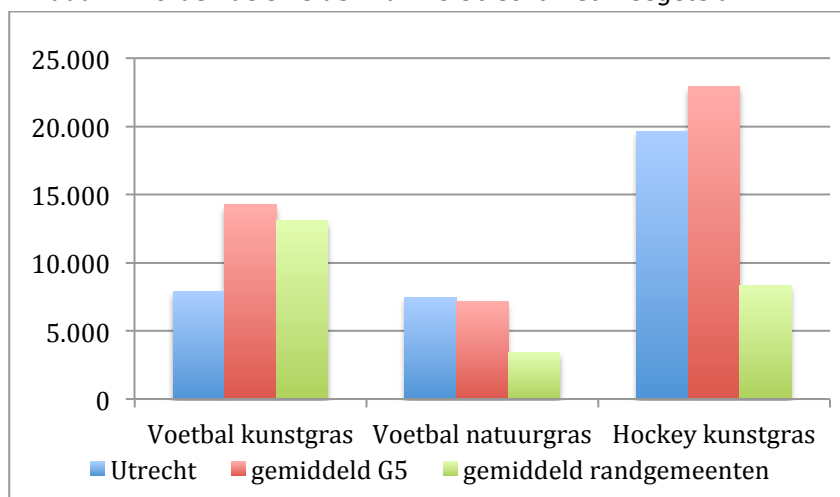
² Het NTC waterpolo zelf maakt zelf gebruik van het KNVB zwembad in Zeist. Het NTC trekt echter wel meer sporters naar de gemeente Utrecht en bevestigt de reputatie van Utrecht als zwemstad.

Tabel 2 Aantal buitensportaccommodaties

	Utrecht	gemiddeld G5	gemiddeld randgemeenten
Aantal inwoners			
absoluut aantal inwoners	324.000	493.000	48000
percentage sporters*	24,60%	19,36%	35,58%
Aantal buitensportaccommodaties			
Voetbalveld**	84,5	105,7	21,5
kunstgrasvelden	41	34,6	3,67
natuurvelden	44	68,9	14
Korfbalvelden	5	14,4	3
kunstgrasvelden	4	9,8	2
natuurvelden	1	4,6	2
Honkbalvelden	6	6	1,33
Hockey	16,5	25,9	5,75
kunstgrasvelden	16,5	21,5	5,75
natuurvelden		5,5	
Aantal inwoners per sportaccommodatie			
Voetbalveld	3.834	4.664	2.233
kunstgrasvelden	7.902	14.249	13.091
natuurvelden	7.448	7.155	3.429
Korfbalvelden	64.800	34.236	16.000
kunstgrasvelden	81.000	50.306	24.000
natuurvelden	324.000	107.174	24.000
Honkbalvelden	54.000	82.167	36.000
Hockey	19.636	19.035	8.348
kunstgrasvelden	19.636	22.930	8.348
natuurvelden		89.636	

*bron: sportopdekaart.nl

** Utrecht: bron is aantal velden uit de Discussienota wachtlijsten.
daarin worden de 5 velden van FC Utrecht niet meegeteld.

Figuur 2 Aantal inwoners per buitensportaccommodatie

2.2 Tarieven

De *huidige* tarieven van de verschillende sportaccommodaties van de gemeente Utrecht (prijspeil 2013) zijn vergeleken met de tarieven van de G5 en van de randgemeenten zoals opgehaald bij de uitgevoerde benchmark, veelal prijsspeil seizoen 2012-2013. Uit de benchmark komt naar voren dat gemeenten verschillend omgaan met tariefstelling: soms gebruikt men een eenheidstarief, ongeacht het tijdstip of de soort gebruiker. Andere gemeenten maken onderscheid tussen maatschappelijk en commercieel gebruik, tussen dal- en piekuren of hanteren een apart tarief voor gebruikers uit de eigen gemeente en gebruikers van buiten de gemeente. Om de tarieven goed met elkaar te vergelijken zijn de tarieven voor verenigingsgebruik (waar van toepassing: op piekuren) in kaart gebracht. In onderstaande overzichten zijn deze tarieven terug te vinden voor de G5 (tabel 3) en de randgemeenten (tabel 4) en worden andere tarieven buiten beschouwing gelaten.

Tabel 3 Huurtarieven sportaccommodaties G5

	Utrecht	Rotterdam	Amsterdam	Den Haag	Eindhoven	gemiddeld G5
Tarieven binnensportaccommodaties						
Sporthallen	€ 57,18	€ 46,30	€ 27,29	€ 47,50	€ 45,00	€ 44,65
Sportzaal	23,37				€ 25,00	€ 24,19
Gymzalen	€ 16,55	€ 20,13	€ 9,10	€ 20,80	€ 15,45	€ 16,41
Tarieven buitensportaccommodaties						
Voetbalveld						
kunstgrasveld	€ 5.487,09	€ 6.000,75	€ 5.506,25	€ 5.015,00	€ 6.451,00	€ 5.692,02
natuurgrasveld	€ 5.487,09	€ 5.334,00	€ 2.753,13	€ 5.015,00	€ 3.251,00	€ 4.368,04
Korfbal						
kunstgrasvelden	€ 2.932,00	€ 1.520,40	€ 2.753,13	€ 1.671,00	€ 2.080,00	€ 2.191,31
natuurvelden		€ 1.402,38		€ 1.671,00	€ 1.080,00	€ 1.384,46
Honkbalvelden						
Hockey						
kunstgrasvelden	€ 5.487,09	€ 6.000,00		€ 5.015,00	€ 4.775,00	€ 5.319,27
natuurvelden	€ 5.487,09	€ 4.902,50			€ 2.612,00	€ 4.333,86
Tarieven zwembaden						
huur lokale vereniging	€ 67,73	€ 99,23	€ 97,41	€ 95,00	€ 69,00	€ 85,67
huur externe partij	€ 111,22					€ 111,22

Tabel 4 Huurtarieven sportaccommodaties randgemeenten

	Utrecht	De Bilt	Stichtse Vecht	Nieuwegein	Houten	Bunnik	Zeist	gemiddeld
Tarieven binnensportaccommodaties								
Sporthallen	€ 57,18	€ 46,00	€ 53,00	€ 57,00	€ 58,72	€ 61,41	€ 33,05	€ 51,53
Sportzaal	23,37	€ 30,00	€ 24,20	€ 24,00	€ 24,76	€ 30,71		€ 26,73
Gymzalen	€ 16,55	€ 15,25	€ 15,00	€ 15,75	€ 14,69	€ 11,58	€ 11,05	€ 13,89
Tarieven buitensportaccommodaties								
Voetbalveld								
kunstgrasveld	€ 5.487,09	€ 8.252,00		€ 50,50	€ 33,61			€ 2.778,70
natuurgrasveld	€ 5.487,09	€ 3.797,00		€ 40,85	€ 8,24	€ 4.215,00		€ 2.015,27
Korfbal								
kunstgrasvelden	€ 2.932,00	€ 3.117,00		€ 50,50				€ 1.583,75
natuurvelden		€ 1.418,00				€ 3.921,00		€ 2.669,50
Honkbalvelden				€ 40,85				€ 40,85
Hockey								
kunstgrasvelden	€ 5.487,09	€ 8.508,00						€ 8.508,00
natuurvelden	€ 5.487,09							
Tarieven zwembaden								
huur lokale vereniging	€ 67,73	€ 165,00	€ 67,00	-	-			€ 116,00
huur externe partij	€ 111,22		-					

Zoals blijkt uit de tabellen 3 en 4 ontbreken voor diverse gemeenten gegevens. Deels komt dat doordat gemeenten bepaalde tarieven niet kennen. Als een bepaalde sportsoort niet wordt beoefend binnen een gemeente, of wanneer die sportsoort volledig is geprivatiseerd, bestaan er simpelweg geen gemeentelijke tarieven. Anderzijds hebben bepaalde gemeenten geen gegevens aangeleverd over hun tarieven ten behoeve van deze benchmark. Er is gekozen om voor deze gemeenten geen tarief op te nemen, in plaats van bijvoorbeeld het opnemen van oudere tarieven (van voorgaande jaren).

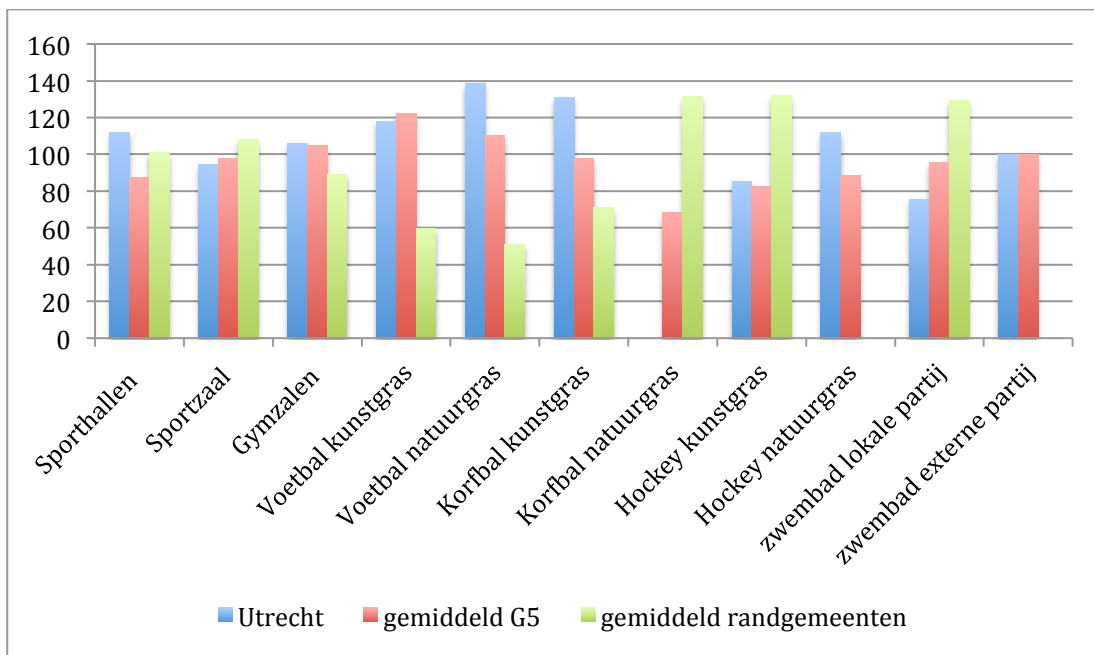
Uit het overzicht komen verder een aantal ogenschijnlijke afwijkingen naar voren. Zo zijn de voetbal kunstgras tarieven in Nieuwegein en Houten zeer laag. Het betreft hier echter tarieven per uur, waar alle andere gemeenten tarieven per seizoen hanteren. Het zwembad tarief voor de Bilt is erg hoog, maar deze gemeente kent een subsidieregeling voor zwembadhuur van € 133 per uur. Het netto-tarief voor zwembaden komt daarmee voor de Bilt op € 32 per uur.

Vergelijking tarieven

De huurtarieven van de gemeente Utrecht zijn in tabel 5 geplaatst naast de gemiddelden voor de G5 (inclusief Utrecht) en de randgemeenten (exclusief Utrecht). Deze vergelijking tussen de diverse huurtarieven in cijfers kan ook grafisch worden weergegeven. Door de afwijking van het gemiddelde als percentage weer te geven wordt inzichtelijk in hoeverre tarieven afwijken van het gemiddelde van Utrecht, de G5 en de randgemeenten. Figuur 3 geeft daarvan het overzicht.

Tabel 5 Huurtarieven sportaccommodaties

	Utrecht	gemiddeld G5	gemiddeld randgemeenten
Tarieven binnensportaccommodaties			
Sporthallen	€ 57,18	€ 44,65	€ 51,53
Sportzaal	€ 23,37	€ 24,19	€ 26,73
Gymzalen	€ 16,55	€ 16,41	€ 13,89
Tarieven buitensportaccommodaties			
Voetbalveld			
kunstgrasveld	€ 5.487,09	€ 5.692,02	€ 2.778,70
natuurgrasveld	€ 5.487,09	€ 4.368,04	€ 2.015,27
Korfbal			
kunstgrasvelden	€ 2.932,00	€ 2.191,31	€ 1.583,75
natuurvelden		€ 1.384,46	€ 2.669,50
Honkbalvelden			€ 40,85
Hockey			
kunstgrasvelden	€ 5.487,09	€ 5.319,27	€ 8.508,00
natuurvelden	€ 5.487,09	€ 4.333,86	
Tarieven zwembaden			
huur lokale vereniging	€ 67,73	€ 85,67	€ 116,00
huur externe partij	€ 111,22	€ 111,22	

Figuur 3 Index huurtarieven

Een belangrijk voorbehoud bij deze vergelijking is dat de basis voor tarieven enerzijds en de mogelijkheid om gebruikers een (accommodatie)subsidie toe te kennen anderzijds van grote invloed kunnen zijn op de hoogte van tarieven. Hieronder (paragrafen *Basis voor huurtarieven* en *Invloed van subsidies*) wordt hier verder op ingegaan. Ook kan bijvoorbeeld de staat van de accommodaties leiden tot verschillen in tarieven, bijvoorbeeld doordat er in een gemeente recent is geïnvesteerd in de accommodaties, waarbij het huurtarief is aangepast.

Uit de vergelijking blijkt dat de gemeente Utrecht met haar huurtarieven over het algemeen boven het gemiddelde tarief van de G5 zit; voor sporthallen zit Utrecht zelfs fors boven het gemiddelde tarief. Het gemiddelde tarief voor sporthallen wordt hierbij vooral beïnvloed door het lage tarief in de gemeente Amsterdam. Dit geldt ook voor het gymzaal-tarief. Ook vallen de zwemaccommodaties op: het tarief voor lokale verenigingen in Utrecht is daar (ruim) onder het gemiddelde van de G5. Ook valt op dat Utrecht afwijkt van de G5 (en de randgemeenten) wat betreft het onderscheid tussen kunstgras en natuurgras. In Utrecht wordt voor beide accommodaties eenzelfde tarief gehanteerd (net zoals Den Haag dat doet), waar veel andere gemeenten aparte tarieven hanteren voor natuur- of kunstgras. Waar de kunstgrastarieven in Utrecht min of meer gelijk liggen aan die van de andere gemeenten binnen de G5 liggen de natuurgrastarieven in Utrecht daardoor hoger.

Vergeleken met randgemeenten liggen de tarieven voor binnensportaccommodaties redelijk gelijk. De gemeenten Zeist en De Bilt hanteren een lager sporthaltarief dan gemiddeld, de overige buurgemeenten hanteren een vergelijkbaar tarief met de gemeente Utrecht. Voor wat betreft de sportzalen heeft Utrecht een wat lager tarief dan het gemiddelde van de randgemeenten. Het gymzaaltarief is in Utrecht wat hoger dan gemiddeld, waarbij met name Bunnik en Zeist aanmerkelijk lagere tarieven hanteren dan het gemiddelde. De verschillen in tarieven voor buitensportaccommodaties zijn daarentegen forser. Zo kent Utrecht fors hogere tarieven (ten opzichte van de randgemeenten) waar het gaat om voetbal (zowel kunstgras als natuurgras) en om korfbal. Hockeyvelden en zwembaden zijn in Utrecht dan weer goedkoper dan in de randgemeenten qua tarief, waarbij het verschil voor zwembaden wederom (zeer) fors te noemen is.

Ten slotte moet vermeld worden dat in Utrecht de kunstgrasvelden tegelijkertijd als wedstrijdveld en als trainingsveld worden verhuurd. Wanneer de velden maximaal worden gebruikt voor trainingen kan dat dus, in afwijking van andere gemeenten, leiden tot een dubbel huurtarief (op basis van de tarieven in tabel 3).

Basis voor huurtarieven

In veel gemeenten wordt momenteel gesproken over aanpassing van de huurtarieven van sportaccommodaties. Vaak wordt onder invloed daarvan gekeken naar de basis van het huurtarief: waarom wordt een bepaald tarief voor een bepaalde sportaccommodatie gerekend? Speelt de grondprijs daarin een rol? Worden er kosten in rekening gebracht op basis van de WOZ-waarde (gebruikersdeel)? Zijn er andere factoren van invloed? In veel gemeenten is deze basis in de loop der jaren verloren gegaan en spreekt men van een 'historisch bepaald' tarief. Alle randgemeenten die de vragenlijst hebben ingevuld geven aan dat zij nu nog werken met zo'n historisch bepaald tarief. Voor gemeenten in de G5 is het beeld wisselend: enkele gemeenten kennen nog historisch bepaalde tarieven (maar voeren wel een discussie over een andere basis), andere gemeenten werken met een tarief dat is gerelateerd aan een kostprijs van de accommodatie. In Utrecht zelf is het tarief ook gebaseerd op historische afspraken. Echter, de kostprijs van de accommodaties is in beeld gebracht, en met aanpassingen in de huurtarieven wordt nadrukkelijk gebruikgemaakt van deze kostprijs. Sportverenigingen betalen daardoor steeds meer een bepaald percentage van de kostprijs, een zogenoemd maatschappelijk tarief.

Invloed van subsidies

Gemeenten kennen verschillende subsidieregels voor de sportverenigingen. In sommige gemeenten ontvangen sportverenigingen een accommodatiesubsidie, bedoeld om de huurtarieven te kunnen voldoen of om hun eigen accommodatie te kunnen onderhouden. Veel gemeenten hebben dergelijke subsidies in het (recente) verleden afgeschaft, soms in combinatie met een gelijktijdige verlaging van de huurtarieven. Daarnaast kent een aantal gemeenten meer algemene subsidieregelingen (zoals een subsidie per jeugdlid), die wellicht ook door de vereniging gebruikt worden voor het huren van accommodaties. Al met al zijn er dus grote verschillen mogelijk in de subsidies die verenigingen ontvangen. Die subsidiebedragen kunnen van invloed zijn op de hoogte van de gemeentelijke huurtarieven. Daardoor geldt dus dat vergelijkingen tussen de huurtarieven van verschillende gemeenten met voorzichtigheid gemaakt moeten worden. Er is immers sprake van invloed vanuit de mogelijke subsidies die aan sportverenigingen worden toegekend. Omdat de directe herleidbaarheid van alle subsidieregelingen niet goed objectief is vast te stellen laten we deze factor buiten beschouwing in deze benchmark.

Dienstverlening en gebruik van buiten de gemeente

Alle gemeenten kennen een gelijk pakket van diensten die voor de genoemde tarieven worden geleverd aan binnensportverenigingen. Energie, beheer, schoonmaak, gebruik van de zaal, materiaal en kleedruimten zijn inbegrepen in het huurtarief. In sommige gevallen worden wel afspraken gemaakt over beheer: vooral in kleinere accommodaties wordt gebruikgemaakt van 'sleutelbeheer': de gebruiker opent en sluit zelfstandig (bijvoorbeeld in een gymzaal). Deze keuze wordt veelal gemaakt vanuit een kostenoverweging: de personele kosten van beheer zijn relatief hoog.

In alle gemeenten is geen actief beleid om gebruikers uit andere gemeenten te weren uit de binnensportaccommodaties. Indien mogelijk zijn gebruikers uit andere gemeenten dus welkom. Wel wordt in gevallen waar de druk op accommodaties erg hoog is een gebruikersschema opgesteld, waarbij de sportverenigingen (maatschappelijke gebruikers) uit de eigen gemeente voorrang krijgen boven andere gebruikers.

Voor buitensportaccommodaties geldt dat deze in feitelijk alle gevallen worden gehuurd door een vereniging uit de eigen gemeente. Medegebruik van andere verenigingen is zeer lastig vorm te geven op buitensportaccommodaties, omdat een deel van de faciliteiten (zoals kantine en/of kleedruimten) van de sportvereniging (huurder) zelf zijn.

2.3 **Bezetting van sportaccommodaties**

Er is in gemeenten veelal geen volledig beeld van de bezetting van de binnensportaccommodaties. De veelheid aan huurders en rekenmethoden (schoolgebruik wel/niet, welke begin- en eindtijd wordt gehanteerd?, zomer en winter apart of gemiddelde per jaar?) maakt dat ook lastig. Diezelfde aspecten zorgen ervoor dat als er al inzicht is in de bezetting van binnensportaccommodaties deze tussen gemeenten erg lastig te vergelijken zijn. Bij een gelijke bezetting kunnen percentages uiteenlopen van 20% tot 90%, afhankelijk van de gekozen methodiek. Voor buitensportaccommodaties geldt dat de bezetting wel eenduidiger berekend kan worden, op basis van aantallen spelers of teams. Ook hier geldt dat niet iedere gemeente deze berekening jaarlijks uitvoert. De bereidheid van sportbonden of sportverenigingen om inzicht te geven in aantallen leden speelt daarbij soms een rol. Daarnaast is de berekening redelijk bewerkelijk en is deze voor de buitensport, waar vaak een enkele huurder een complex huurt, niet altijd van toegevoegde waarde. Vergelijkingen tussen gemeenten (G5 en/of randgemeenten) op het gebied van de bezetting zijn dan ook niet goed te maken op basis van objectieveerbare gegevens. Wel kunnen er in algemene zin een aantal uitspraken worden gedaan over de bezetting van sportaccommodaties, vanuit het perspectief van sportverenigingsgebruik.

Binnensport

Bij binnensportaccommodaties worden in een aantal gemeenten (waaronder Utrecht) de accommodaties overdag (veel) gebruikt door scholen, wat een aanzienlijke efficiency betekent. Leegstand overdag wordt op die manier namelijk zo veel mogelijk voorkomen. Niet alle gemeenten kennen deze werkwijze: er zijn ook gemeenten waar de gymzalen aan scholen worden gebouwd, waardoor sportzalen en sporthallen overdag juist veel leegstand kennen. In de avonden en weekenden worden binnensportaccommodaties sowieso intensief gebruikt. Vooral wanneer de wintersporten, zoals zaalhockey, handbal en korfbal, actief worden stijgt de bezetting tijdens de piekuren tot boven de 90%. Uit de aangeleverde gegevens blijkt dit ook (Utrecht, Nieuwegein). Over het algemeen kennen de sporthallen dan een iets hogere bezetting dan sportzalen of gymzalen. Algemeen wordt aangenomen dat de betere bruikbaarheid (vanwege grootte en geschiktheid voor wedstrijden) daar vooral een rol in speelt.

Buitensport

Buitensportaccommodaties worden normaliter per seizoen verhuurd aan een hoofdgebruiker. Eventueel wordt er vanuit de gemeente ook medegebruik door bijvoorbeeld scholen verzorgd. Door deze 'all-in'-verhuur (accommodatie wordt ineens voor een heel seizoen verhuurd) is de bezetting voor de verhuurbaarheid van de accommodatie minder belangrijk. Immers, de accommodatie kan niet dubbel worden verhuurd. De bezetting is echter wel van belang voor het bepalen van de belasting die de sportvelden te verduren krijgen. Zo kan een natuurgrasveld maar een beperkt aantal uren per jaar worden bespeeld, waardoor verenigingen met meer leden of teams meer velden nodig hebben om alle trainingen en wedstrijden te kunnen accommoderen. Uiteraard kan deze redenering ook worden omgekeerd: met een bepaald aantal velden kan een vereniging maar een bepaald maximaal aantal leden accommoderen. Tegenwoordig wordt ook de efficiency gekoppeld aan de bezettingsgraad van buitensportaccommodaties: wanneer velden of complexen veel minder leden herbergen dan ze eigenlijk aankunnen (onderbepeling) kan gesteld worden dat de velden niet efficiënt gebruikt worden. Dat kan een aanleiding zijn om met de vereniging te praten over samenvoeging of verplaatsing/herstructurering van de sportparken.

Op basis van de beschikbare gegevens kunnen geen goede vergelijkingen worden gemaakt over de bezettingsgraad van buitensportaccommodaties in Utrecht, de G5 of de randgemeenten. Wel blijkt dat gemeenten steeds vaker op basis van bovenstaande argumenten rondom efficiënt gebruik van sportvelden in gesprek gaan met verenigingen over verplaatsing of samenvoeging.

Hoofdstuk 3

Conclusies en implicaties

3.1 Tarieven

Zoals gesteld in hoofdstuk 2 zijn de huidige tarieven in de gemeente Utrecht over het geheel gezien vergelijkbaar met de tarieven die in de G5 en in de randgemeenten worden gevraagd voor sportaccommodaties. Per accommodatiesoort bestaan er wel duidelijke verschillen. Zo kent de gemeente Utrecht voor sporthallen een hoog tarief vergeleken met de overige gemeenten in de G5, maar is dat tarief wel in lijn van de tarieven binnen de randgemeenten, met uitzondering van gemeenten De Bilt en Zeist. Omgekeerd zijn de tarieven voor gymzalen in de gemeente Utrecht hoger dan in de randgemeenten (met name ten opzichte van Bunnik en Zeist), maar zijn de tarieven van de G5 weer gelijk als het gaat om gymzalen. Tenslotte valt voornamelijk het lage tarief voor zwembaden in de gemeente Utrecht op, uiteraard in vergelijking met de G5 en de randgemeenten.

Zoals in paragraaf 2.2 is weergegeven zijn de tarieven qua opbouw en herkomst zeer divers. Die diversiteit maakt het dan ook lastig om gefundeerde conclusies te verbinden aan de verschillen in tariefstellingen tussen de diverse gemeenten. Wel kan gesteld worden dat de kostprijsberekeningen die de gemeente Utrecht heeft laten uitvoeren voor de verschillende sportaccommodaties bijdragen aan een helder beeld over de kosten en baten van de sportaccommodaties. Op basis van dat inzicht kunnen discussies over de hoogte van tarieven, in relatie tot de gemeentelijke kosten daarvan, zowel bestuurlijk als met het veld goed worden gevoerd. De verhouding tussen de tarieven binnen de gemeente Utrecht voor de diverse sportaccommodatiesoorten is daarbij nog wel een punt van aandacht.

3.2 Bezetting en verplaatsing

Een risico van de verhoging van huurtarieven in de gemeente Utrecht kan zijn dat sporters (leden) of sportverenigingen zich verplaatsen naar andere gemeenten. Zoals in hoofdstuk 2 gesteld is blijkt het erg moeilijk te zijn om op basis van de bezetting van de sportaccommodaties te bepalen of er ruimte zou zijn voor een dergelijke verplaatsing (in de randgemeenten): daarvoor ontbreken er te veel gegevens over de bezetting van de accommodaties. Er moet dus op een andere manier worden bepaald of verplaatsing een reëel gevolg zou zijn.

Voor de binnensporten geldt dat verplaatsing in praktische zin mogelijk is: trainingen of wedstrijden kunnen relatief gemakkelijk worden verplaatst, zonder aan de 'eigenheid' van de vereniging te komen. De verenigingen zijn immers niet gebonden aan een eigen locatie en hebben vaak niet de beschikking over een eigen bar of clubhuis. Voor binnensporten geldt echter dat de sportaccommodaties (sporthallen) die nodig zijn vaak een zeer hoge bezetting kennen, zeker tijdens de benodigde uren (avonden doordeweeks en overdag in het weekend) in de winterperiode. Daarnaast geldt dat het aantal beschikbare sporthallen in de randgemeenten vele malen lager ligt dan het aantal dat in Utrecht zelf beschikbaar is. Deze twee feiten (bezetting en aantal accommodaties) maken dat de verplaatsing van sportverenigingen naar verwachting in zeer beperkte mate zal plaatsvinden.

Voor de buitensport is op basis van kennis over de bezetting minder duidelijk aan te geven of er ruimte voor bestaat in de randgemeenten. Voor buitensport geldt echter net als voor binnensport dat de aantallen accommodaties in de randgemeenten vele malen lager liggen dan de aantallen binnen de gemeente Utrecht. Veel ruimte om te verplaatsen lijkt er op basis van dat gegeven dus niet te zijn. Daar komt bij dat buitensportverenigingen veelal beschikken over een eigen complex, met daarop ook eigen gebouwen; kantines, maar ook kleedruimten kunnen eigendom zijn van de sportvereniging. Dat feit maakt verplaatsing van verenigingen moeilijk, zo niet onmogelijk. Alleen kleinere verenigingen die gebruikmaken van de accommodatie en faciliteiten van een grotere vereniging, en daarbij hun eigen complex 'om niet' achter zouden willen laten, kunnen zo zich bezien verplaatsen naar de randgemeenten. Die situatie zal zich naar verwachting niet tot nauwelijks voordoen. Ten slotte geldt voor zowel binnen- als buitensporten dat, naast de bovenvermelde verplaatsing van gehele verenigingen, ook de individuele leden van verenigingen de keuze kunnen maken om uit te wijken naar andere sportverenigingen en daarmee ook naar andere sportaccommodaties. Feit is dat er nu al veel individuele inwoners sporten in andere gemeenten; veel, meer specifieke, sportaccommodaties in Utrecht trekken leden uit de randgemeenten aan (denk aan de ijsbaan Vechtsebanen). Andersom kennen de randgemeenten zeer grote hockeyverenigingen en korfbalverenigingen waar een groot percentage leden uit Utrecht actief is. Verplaatsing is dus, ook zonder een tariefsaanpassing, al een gegeven. Voor veel inwoners geldt tot op zekere hoogte dat de kwaliteit van de geboden faciliteiten (accommodatie, trainers et cetera) en simpelweg de beschikbaarheid van een bepaalde sportsoort (denk aan de wachtlijsten bij veel hockeyverenigingen) een grotere rol speelt dan de contributie die wordt gevraagd door de sportvereniging. Dit gegeven wordt onderschreven door de resultaten van de recessiepeiling 2013, die in opdracht van het Ministerie van VWS is uitgevoerd door het Mulier Instituut.³

³ Recessiepeiling 2013, Mulier Instituut (verwachte publicatie: eerste kwartaal 2014)

Bijlage 1

Vragenlijst

BENCHMARK TARIEVEN EN BEZETTINGSGRAAD SPORTACCOMMODATIES

TOELICHTING BENCHMARK

De gemeente Utrecht is voornemens om de tarieven van de sportaccommodaties in de gemeente te verhogen. Het voorstel is om de tarieven met 10% te verhogen, verdeeld over vier jaar. De gemeente Utrecht wil inzicht in de tarieven die in Utrecht worden gehanteerd versus de tarieven en de bezetting van de sportaccommodaties in omliggende gemeenten. Met deze benchmark willen we inzicht en grip krijgen op deze informatie.

1) ALGEMENE VRAGEN

1.1 Wat is het totale, absolute aantal inwoners van uw gemeente?

1.2 Wat is, indien bekend, het percentage inwoners dat actief aan sport doet in uw gemeente⁴?

2) BINNENSPORTACCOMMODATIES

2.1 ALGEMEEN

2.1.1 Over hoeveel sporthallen, sportzalen en gymnastieklokalen beschikt uw gemeente?

(NB Het gaat alleen om zalen die aan verenigingen worden verhuurd.)

	Aantal
Sporthallen (3 zaaldelen)	
Sportzalen (2 zaaldelen)	
Gymnastieklokalen (1 zaaldeel)	

⁴ Richtlijn Sportdeelname Onderzoek (RSO) norm.

2.2 TARIEVEN

2.2.1 Wat is tarief van de binnensportaccommodaties in uw gemeente?

	Tarief	
	<i>Verenigingstarief</i>	<i>Commercieel tarief</i>
Sporthallen		
Sportzalen		
Gymnastieklokalen		

2.2.2 Hoe wordt het tarief voor binnensportaccommodaties in uw gemeente bepaald?

- Gerelateerd aan de kostprijs
- Kostprijsdekkend
- Maatschappelijk tarief
- Historisch bepaald

2.2.3 Welke diensten worden voor dit tarief aangeboden (zaal, energie, kleedruimte, beheer, schoonmaak, etc.)?

2.2.4 Kunnen externe partijen binnensportaccommodaties in uw gemeente huren?

2.2.5 Wat is het tarief voor externe⁵ huurders/verenigingen?

2.2.6 Worden verenigingen gesubsidieerd? Zo ja; op wat voor manier?

2.3 BEZETTINGSGRAAD

De bezettingsgraad wordt berekend aan de hand van een capaciteitsbepaling van 6 uur door de week (17:00- 23:00u) en 14 uur in het weekend (9:00- 23:00u) voor de periode van september tot en met april.

2.3.1 Wat is de bezettingsgraad van de binnenaccommodaties in uw gemeente? (NB Het gaat alleen om zalen die aan verenigingen worden verhuurd.)

Indien u deze gegevens niet paraat heeft, kunt u een bezetting/ verhuur- overzicht sturen van de binnensportaccommodaties in uw gemeente?

	Sporthallen	Sportzalen	Gymnastieklokalen
Door de week (17:00- 23:00u)			
Weekend (9:00- 23:00u)			

Wijkt uw norm voor het bepalen van de bezettingsgraad af, geef aan welke norm uw gemeente hanteert.

⁵ Verenigingen/huurder buiten de eigen gemeente

3) BUITENSPORTACCOMMODATIES

3.1 ALGEMEEN

3.1.1 Over hoeveel buitensportaccommodaties beschikt uw gemeente? (NB Buitenruimtes van onderwijsinstellingen worden niet meegerekend.)

	Aantal accommodaties		
	<i>Wedstrijd</i> velden	<i>Trainings</i> velden	<i>Trainings</i> stroken
Voetbalveld			
<i>Kunstgras</i> veld			
<i>Natuurgras</i> veld			
Korfbal			
<i>Kunstgras</i> veld			
<i>Natuurgras</i> veld			
Honkbalveld			
Hockey			
<i>Kunstgras</i> veld			
<i>Natuurgras</i> veld			

3.2 TARIEVEN

3.2.1 Wat is tarief van de buitensportaccommodaties in uw gemeente?

	Tarieven		
	<i>Regulier</i> ⁶	<i>Verenigingstarief</i>	<i>Commercieel tarief</i>
Voetbalveld			
<i>Kunstgras</i> veld			
<i>Natuurgras</i> veld			
Korfbal			
<i>Kunstgras</i> veld			
<i>Natuurgras</i> veld			
Handbalveld			
Hockey			
<i>Kunstgras</i> veld			
<i>Natuurgras</i> veld			
Tennisbaan			

3.2.2 Hoe wordt het tarief voor buitensportaccommodaties in uw gemeente bepaald?

- e. Gerelateerd aan de kostprijs
- f. Kostprijsdekkend
- g. Maatschappelijk tarief
- h. Historisch bepaald

⁶ We gaan uit van een tarief per seizoen, per veld. Indien u een andere basis kent voor uw tarief, dit graag vermelden.

3.2.3 Kunnen externe partijen buitensportaccommodaties in uw gemeente huren?

3.2.4 Wat is het tarief voor externe⁷ huurders/verenigingen?

3.2.5 Past uw gemeente het Sportbesluit toe?

3.3 BEZETTINGSGRAAD

3.3.1 Wat is de bezettingsgraad van de buitensportaccommodaties in uw gemeente?

Graag zouden we de bezettingsgraad van de buitensport in Utrecht vergelijken met de bezetting van de buitensport in de omliggende gemeenten. Daarvoor willen we kijken naar het gebruik van de accommodaties door het aantal teams. Kunt u ons de volgende gegevens verstrekken:

- Aantal voetbalverenigingen in uw gemeente, plus het aantal velden dat deze vereniging gebruikt (uitgesplitst in natuurgras, wedstrijdgras en kunstgras).
- Aantal hockeyverenigingen in uw gemeente, plus het aantal velden.
- Aantal korfbalverenigingen in uw gemeente, plus het aantal velden (indien gebruik wordt gemaakt van één groot natuurgrasveld, dan graag als zodanig aangeven).

Daarnaast ontvangen we graag de volgende gegevens:

- Aantal teams per voetbalvereniging (seniorenteams en A, B, C, D, E en F-teams)
- Aantal leden per hockeyvereniging
- Aantal leden per korfbalvereniging

4) ZWEMBADEN

4.1 ALGEMEEN

4.1.1 Over hoeveel bassins⁸ beschikt uw gemeente?

	Aantal	Aantal banen
Binnenbassins		
Buitenbassins/recreatiebassins		

4.1.2 Wat is (indien bekend) het totaal aantal m² aan bassins?

⁷ Verenigingen/ huurder buiten de eigen gemeente.

⁸ Recreatie en peuterbaden worden niet meegerekend in dit onderzoek.

4.2 TARIEVEN

4.2.1 Wat is (gemiddelde) tarief van de zwembaden in uw gemeente⁹?

	Tarief per uur	
	<i>Trainingen</i>	<i>Wedstrijden</i>
Huur lokale vereniging, 25-meterbad		
Huur externe verenigingen		

4.3 BEZETTINGSGRAAD

Graag ontvangen wij de zwemroosters van uw zwembaden

4.3.1 Is er in de bassins binnen uw gemeente nog ruimte voor externe verenigingen? Zo ja, in welke baden en welke capaciteit?

4.3.2 Graag zouden we de bezettingsgraad van de zwembaden in Utrecht vergelijken met de bezetting van de buitensport in de omliggende gemeenten. Daarvoor willen we kijken naar het gebruik van de baden. Graag ontvangen wij hiervoor de zwemroosters van uw zwembaden.
